

Opgevangen of ontvoerd

Volwassen geadopteerden ageren tegen hun adoptie

„Ik geloof niet in het verhaal dat adoptie een verrijking van je leven is. Het is iets wat me is overkomen, iets waarover ik zelf niks te zeggen had. Het argument waar je altijd mee om je oren geslagen wordt als je kritiek hebt op adoptie, waarmee je letterlijk het zwijgen wordt opgelegd, is dat het in het belang van het kind is. Maar in Nederland is vijfentachtig procent van de adoptieouders ongewild kinderloos. Echtparen die tijdens de procedure alsnog zwanger raken, haken af. Adoptie is niet in het belang van het kind, maar in het belang van kinderloze westerse echtparen.”

Aan het woord is Sonja van den Berg (27), literatuurwetenschapper en werkzaam als redactrice bij een uitgeverij. Ze behoort tot een groep zelfbewuste internationaal geadopteerden die zich op min of meer activistische wijze bezighoudt met adoptie als maatschappelijk verschijnsel. Het is in Nederland voor het eerst dat geadopteerden zich over de etnische grenzen heen verenigen; de bestaande organisaties zijn allemaal gerelateerd aan het land van herkomst - Arierang voor de Koreanen, Chicolad voor de Colombianen, Shapla voor de Bengalen, enzovoort. Bovendien zijn dat vooral gezelligheidsverenigingen, terwijl United Adoptees International (UAI) een belangenorganisatie wil zijn, een denktank én een serieuze gesprekspartner voor de politiek en de adoptieorganisaties. De schattige kroeskopjes en Oosterse popjes van weleer zijn volwassen geworden.

Opstand der geadopteerden

Buiten Nederland laten niet-westerse geadopteerden al langer hun stem horen, vooral in de Verenigde Staten en Scandinavië. In Zweden heeft de uit Korea afkomstige Tobias Hübinette de organisatie Transracial Abductees opgericht, die streeft naar bewustwording van gekleurde geadopteerden en de machtsongelijkheid tussen hen en de ‘witte adoptie-industrie’ aan de kaak wil stellen. Hübinette spreekt consequent van ‘abduction’ (ontvoering) in plaats van ‘adoption’. De militante geadopteerden zelf noemen zich *angry pissed ungrateful little transracially abducted motherfuckers from hell*.

Geïnspireerd door Hübinette ageert organisatiedeskundige Hilbrand Westra (37) sinds enige jaren tegen internationale adoptie, zij het op gematigder toon. Hij kwam op vierjarige leeftijd uit Zuid-Korea in een Fries-Nederlands gezin met acht geadopteerde kinderen, van wie hij de oudste is. Hij stond niet al te veel stil bij zijn bijzondere situatie, totdat hij op zijn achttiende naar de Verenigde Staten ging voor een *summer college* en daar in een gastgezin verbleef met negen geadopteerde kinderen. „Het was alsof ik in de spiegel keek. Net als bij ons kwamen de kinderen uit Brazilië en Zuid-Korea, en wat me opviel was dat ze zo geforceerd westers werden opgevoed. De meesten waren niet echt gelukkig. Ik realiseerde me dat ik nooit over mijn geadopteerd-zijn had willen nadenken, ik wilde graag doorgaan voor een blanke, Nederlandse of liever nog Friese jongen. Maar dat ben ik niet, ik ben een Aziat die is gedeporteerd naar een racistisch westers land. In Zweden, waar driemaal zoveel gekleurde geadopteerden wonen als in Nederland, is het inmiddels een sociaal probleem aan het worden: geadopteerde mannen van Aziatische afkomst die noodgedwongen single blijven omdat de Zweedse vrouwen hen gewoon niet moeten. Zelf heb ik geen problemen van dien aard met Nederlandse vrouwen, maar ik vermoed dat ik een uitzondering ben.”

'Pinda!'

Racisme is een van de argumenten van de 'transracial abductees' tegen internationale ofwel interlandelijke adoptie, en de Nederlandse activisten sluiten zich hierbij aan. Munira Blom (30) deed in het kader van haar afstudeerproject onderzoek naar de vraag in hoeverre niet-westerse geadopteerden geconfronteerd worden met rassendiscriminatie. Zelf krijgt ze, als Colombiaanse van geboorte, bij het binnengaan van een café geregeld te horen: "Hé zwarte, wat moet je hier?" Maar ook wanneer ze goedbedoeld in het Engels wordt aangesproken, kwetst haar dat. „Ik voel me vaak alsof ik een of andere exotische act ben, terwijl ik zowat al heel mijn leven hier woon en honderd procent Nederlands ben opgevoed door mijn witte ouders.” Blom ondervroeg andere gekleurde geadopteerden, en zijzelf bleek niet de enige te zijn die met discriminatie te maken had. Al is haar tegelijk duidelijk geworden dat het hier om een taboe gaat: „Veel geadopteerden vinden het moeilijk om over discriminatie te praten, want het bevestigt dat ze geen witte Nederlanders zijn, terwijl ze wel zo zijn opgevoed. Dat maakt het extra verwarrend en pijnlijk. Bovendien hebben ze altijd geleerd om dankbaar te zijn dat ze hier zijn opgegroeid en niet in hun geboorteland. Maar er zijn natuurlijk ook geadopteerden die helemaal nergens last van hebben.”

Dat laatste is van toepassing op de 26-jarige radiojournaliste Lenna van den Haak, afkomstig uit Indonesië. „Ik heb echt nog helemaal nooit meegemaakt dat ik werd gediscrimineerd om mijn huidskleur. Mijn vrienden zeggen weleens 'pinda' tegen me, maar dat is liefkozend bedoeld. Misschien komt het door mijn zelfbewuste uitstraling, ik voel me Nederlander en tegelijk ben ik er trots op dat ik uit Indonesië kom. Maar de andere geadopteerden die ik ken, toch wel zo'n stuk of tien, - en de meeste zijn donkerder dan ik - hebben het ook nooit over discriminatie.”

„Ik zit al dertig jaar tot over mijn oren in de adoptie, en ik voor zo ver ik weet komt discriminatie van geadopteerden heel weinig voor,” zegt Hans Walenkamp. Hij schreef onder meer een boek over de geschiedenis van adoptie in Nederland en hij is columnist van het magazine van Wereldkinderen, de grootste Nederlandse adoptieorganisatie. „Ik heb zelf drie volwassen adoptiekinderen uit Suriname, Korea en Colombia, dus dan hebben we het over een hindoestaan, een Aziat en een negerin, en zij hebben er nooit enige hinder van gehad. Binnen adoptiekringen is het eigenlijk nauwelijks een item.”

Hilbrand Westra meent, net als Munira Blom, dat volwassen geadopteerden zelden praten over hun nare ervaringen, en ze soms ook verdringen of weglachen. „Dat zijn allemaal overlevingsmechanismen. Natuurlijk kom je weleens in gekke situaties als je er Aziatisch uitziet en een Hollandse naam hebt, zoals die keer dat ik opgehaald werd voor een sollicitatiegesprek, en degene die me kwam halen maar niet begreep dat ik de mijnheer Westra was die ze moesten hebben. Soms kan ik ook wel om dit soort dingen lachen, maar vaak ook geeft het me een machteloos gevoel om anders te worden behandeld dan witte Nederlanders. Ik heb bij verschillende grote bedrijven gewerkt, en altijd was ik in het managementteam de enige gekleurde hoogopgeleide. Professioneel had ik daar geen last van, maar als het om privé zaken ging, om familieaangelegenheden bijvoorbeeld, namen ze me niet serieus, want dat zou ik toch niet begrijpen.

Mijn meest pregnante ervaring op dit gebied was toen ik bij zuivelconcern Friesland Coberco werkte. Ik was er betrokken bij saneringen die diep ingrepen in de Friese dorpsgemeenschappen. Dat ik die mensen maar al te goed begreep omdat ik zelf ben

opgegroeid in een Fries dorp, Oosterbierum, wilde er maar heel moeilijk in bij ze. Hoewel ik vloeiend Fries spreek, bleven ze me vanwege mijn Aziatische uiterlijk zien als een buitenstaander die hun cultuur nooit zou kunnen begrijpen. Dat is vervreemdend, zoals het vervreemdend was toen op de middelbare school een klasgenoot die al vier jaar naast me zat, opeens vroeg: ‘Zeg, eet jij nou elke dag rijst?’”

Chinese aarde

Een belangrijke klacht van de geadopteerden die zich nu manifesteren, is dat zij en hun lotgenoten zijn opgevoed als ‘witte Nederlanders’, dat hun afkomst en afwijkende uiterlijk door hun ouders zoveel mogelijk werd genegeerd. Met als gevolg dat sommige adoptiekinderen niet eens *wisten* dat ze er anders uit zagen. Later, toen ze ouder werden, kwam de klap des te harder aan. Maar dat was vroeger, in de jaren zeventig en tachtig. Zijn de tijden dan niet heel anders nu? Sonja van den Berg: „Fundamenteel is er niet veel veranderd. Ja, je ziet tegenwoordig wel dat ouders potjes aarde meenemen uit China, maar dat is een vorm van toeëigening. De ouders gaan op Chinese les, ze maken Chinese traktaties voor hun kind als het jarig is, maar *zij* bepalen wat er aan Chinese cultuur binnenkomt. Het zijn altijd de ongevaarlijke elementen, zoals eten en feestdagen, die hun manier van leven en hun eigen cultuur niet in gevaar brengen.”

Hoe dan ook blijft de discrepantie tussen hun exotische uiterlijk en westerse innerlijk bij gekleurde geadopteerden altijd bestaan, meent Van den Berg. In haar doctoraalonderzoek beschrijft ze de identiteitsproblemen die daarvan het gevolg kunnen zijn. Zo laat ze een jongen uit Korea aan het woord, die vertelt: „Ik weet nog goed dat ik op een gegeven moment voor de spiegel stond en me werkelijk het leplazerus schrok. Godverdomme, ik leek wel een Chinees! Het was werkelijk net alsof ik door een raampje naar een ander stond te kijken. Want *dát* daar - dat gedrocht - dat was ik toch niet?” Van den Berg zelf heeft zich ook geschaamd voor haar uiterlijk, vooral tijdens haar puberteit. Ze is Koreaans gaan studeren en zich anderszins gaan verdiepen in haar geboorteland, en inmiddels vindt ze zichzelf niet meer lelijk. Ze beschouwt zichzelf als ‘migrant’; in dat concept komt de gespletenheid die ze voelt het best tot uitdrukking. „Als ik in Amerika was geadopteerd, had ik mezelf *Asian American* genoemd. Want ik voel mezelf ook niet echt Koreaans. Je hebt geadopteerde Koreanen die alleen nog maar *kim chi* eten, zo ben ik niet. Er was aan de Universiteit Leiden een keer een feestje georganiseerd door studenten Koreaans, dat zijn bijna allemaal geadopteerde Koreanen. Ter versiering was een Koraanse vlag opgehangen. Onze Nederlandse hoogleraar was de enige die zag dat hij ondersteboven hing. Daar ga je dan met je Koreaanse *roots*.”

Moederliefde

Een fundamentele vraag in de discussie over adoptie is natuurlijk de noodzakelijkheid ervan. Die wordt door de critici nogal eens betwijfeld, terwijl de voorstanders ervan overtuigd zijn dat tegenwoordig echt alleen naar interlandelijke adoptie wordt gegrepen als een laatste redmiddel. Hans Walenkamp wijst op het Haags Adoptieverdrag, waarbij 66 landen zich hebben aangesloten, zowel ‘zendende’ als ‘ontvangende’, en dat onder meer bepaalt dat een kind pas voor interlandelijke adoptie in aanmerking komt wanneer er geen thuis gevonden kan worden in het land van herkomst. Hilbrand Westra werpt tegen: „Dat verdrag is niet meer dan een intentieverklaring, er zijn geen sancties als landen de regels niet naleven. Daarbij kun je je afvragen wie bepaalt of een adoptie

noodzakelijk is, zijn dat de zendende landen of de ontvangende? Soms is er bij de zendende landen sprake van gemakzucht: de mogelijkheid van adoptie over de grens weerhoudt hen ervan om naar bepaalde maatschappelijke misstanden te kijken.” Of, zoals Sonja van den Berg het zegt: „Waarom moest mijn biologische moeder mij afstaan? Omdat Korea een patriarchale maatschappij is waar je als alleenstaande moeder niet zo’n leuk leven hebt.”

„Als je zo denkt, zou je die anderhalf miljoen meisjes die nu in China in een weeshuis zitten, aan hun lot moeten overlaten,” zegt Walenkamp. Het collectieve belang versus het belang van het individu? ‘Al red je er maar één’, zoals Jan de Hartog in 1967 in het televisieprogramma van Mies Bouwman zei, daarmee een ongekende adoptiegolf ontketenend. „Ik ken heel veel geadopteerden die maar wat blij zijn dat zij net die ene witte raaf waren. Als je je dromen kunt waarmaken, als er van je gehouden wordt en jijzelf kunt ook je liefde en je idealen kwijt, dan bestaat het geadopteerd-zijn nog wel, maar heb je het een veilige plek in je hart gegeven. Maar als het niet goed met je gaat, is het natuurlijk een kapstok van jewelste waar je van alles aan kunt ophangen. Een geadopteerde heeft dan een faciliteit die andere mensen niet hebben.”

Lenna van den Haak, die toen ze drie maanden was in Indonesië door haar moeder werd afgestaan, was ziek en ondervoed bij haar aankomst in Nederland. „Daarvóór was ik drie keer verhandeld, nou en? Ik ben goed terechtgekomen, en dat is het enige wat telt. Een kind weggeven doe je niet zomaar. Integendeel, een grotere blijk van moederliefde is er niet.” Maar voor Sonja van den Berg blijft interlandelijke adoptie een ‘imperialistisch, neo-kolonialistisch’ verschijnsel. „In een tehuis opgroeien of doodgaan van de honger is niet leuk, en de kans dat ik had kunnen studeren in Korea is erg klein, dat weet ik. Ik ben ook heel blij met de adoptiemoeder die ik gehad heb – ze is inmiddels overleden – al waren we dan elkaars tweede keus. Maar dat neemt niet weg dat allerlei dingen rondom adoptie gewoon niet kloppen, zoals de claim op het ouderschap van westerse echtparen, en de scheve verhouding tussen het rijke westen en de arme landen waar men de kinderen vandaan haalt.”

Duurzame pleegouderzorg is volgens Hilbrand Westra een goed alternatief voor adoptie. „Daarbij behoudt het kind zijn eigen achternaam en nationaliteit, zijn achtergrond, en blijft er ook wettelijk een lijn open naar de biologische familie. Maar voor adoptieouders in spe is dit idee meestal onbespreekbaar, en dat maakt me argwanend jegens hun bedoelingen. Doen ze het nu voor het kind – dat is wat ze altijd als een mantra herhalen - of voor zichzelf?”

Bloed

En dan is er nog het gevoelige punt van de afkomst, de genen. De meeste interlandelijk geadopteerden weten niet uit wie ze geboren zijn. Terwijl dit, meent Sonja van den Berg, in onze cultuur wél heel belangrijk is. „Het feit op zich dat ik niet bij mijn biologische ouders ben opgegroeid, vind ik niet erg. Er is meer dan bloed alleen. Maar in Nederland en het hele westen is het voor je identiteit essentieel waar je vandaan komt, wie je ouders en je voorouders zijn. Kijk naar al die vijftigplussers die hun stamboom uitpluizen. Het feit dat dat zo belangrijk is en wij als geadopteerden dat moeten missen, is ook een van de redenen dat ik adoptie zoals het nu bestaat, niet correct vind.” Lenna van den Haak denkt er heel anders over. „Je mag dan de genen van je geboorteouders hebben, maar je moet trots zijn op wie je zelf bent, los van waar je vandaan komt.” Anders dan Sonja

van den Berg heeft Van den Haak een paar jaar geleden haar biologische familie teruggevonden. Ze maakte er in 2003 voor de RVU een radiodocumentaire over, *Het vinden van Lenna's moeder*. Is het niet wat al te gemakkelijk om dan te zeggen dat het niet uitmaakt waar je vandaan komt? „Nee, ik heb er altijd zo over gedacht. Ik ben heel blij dat ik mijn moeder, opa en halfbroers en –zussen heb gevonden, maar dat beschouw ik als iets extra's in mijn leven. Het had ook tegen kunnen vallen, ik had er ook achter kunnen komen dat mijn moeder een hoer was, mijn vader een klant en dat ik voor vijfhonderd rupia verkocht was.”

De zoektocht van Sonja van den Berg in Seoul was niet helemaal vruchteloos. Zo ontdekte ze dat gegevens in haar dossier vervalst waren, en dat ze in werkelijkheid een half jaar jonger was dan volgens haar officiële geboortedatum. Ze heeft de wijk bezocht waar destijds het tehuis stond waar ze ter wereld kwam. Maar haar moeder heeft ze niet gevonden, ondanks een oproep op de Koreaanse televisie, in een veelbekeken programma. „Daar is niet één reactie op gekomen, dat vond ik wel heel erg, ja.”

.....
Kader 1:

United Adoptees International (UAI) is een platform in oprichting dat de problemen van niet-westerse geadopteerden aan de orde wil stellen. Het is de eerste multi-etnische belangenvereniging voor geadopteerden in Nederland. De bedoeling is dat UAI geadopteerden een podium biedt om te praten over wat hen bezighoudt, en bovendien een denktank is, een bron van kennis over adoptie, en een belangenorganisatie ‘wier mening ertoe doet’. Eén van die meningen is dat interlandelijke adoptie in de huidige vorm toe is aan een grondige fundamentele discussie, en dat er serieus geproken moet worden over alternatieven als duurzame pleegouderzorg.

.....
Kader 2:

De eerste interlandelijke adopties vonden plaats vanaf eind jaren zestig, nadat de schrijver Jan de Hartog in 1967 op televisie had verteld over de erbarmelijke toestand van Zuid-Koreaanse halfbloedkinderen en een beroep deed op de barmhartigheid van de Nederlanders (‘Al red je er maar één’). De kinderen die met deze eerste adoptiegolf naar Nederland kwamen, zijn nu rond de veertig.

In Nederland wonen 33.500 duizend uit het buitenland geadopteerden, kinderen en volwassenen. De meesten van hen zijn geboren in Colombia (5200), China (4400), Zuid-Korea (4100) en Sri Lanka (3300). De laatste jaren komen verreweg de meeste adoptiekinderen uit China; voorlopig hoogtepunt was 2004, met 800 Chinese adopties.

Het totale aantal interlandelijke adopties steeg tot 1980 (dat jaar 1600 kinderen), om vervolgens gestaag af te nemen, tot onder de zeshonderd in 1988. Pas vanaf 2000 stijgt het aantal buitenlandse adopties weer substantieel: in 2005 waren het er 1185.

.....
Kader 3:

Schrijver en presentator Stephan Sanders (1961), bruin en geadopteerd door witte Nederlandse ouders, zegt in een reactie op de stellingname van de UAI het volgende:

„Waar ik begrip voor heb, is dat deze geadopteerden af willen van het dankbaarheidssyndroom. Je kunt niet eisen van kinderen dat ze dankbaar zijn voor het feit dat ze geadopteerd zijn. Maar verder gaat mijn begrip niet. Waar komt die enorme woede vandaan? Ik vind hun houding buitengewoon kwaadaardig, en er spreekt een gevaarlijk cultuurrelativisme uit. Alsof je alleen in Korea zou kunnen aarden, als daar toevallig je wieg heeft gestaan! Kijk naar iemand als Ayaan Hirsi Ali: ze is geboren in Afrika, heeft het hier in Nederland gemaakt en doet het nu ook goed in de Verenigde Staten. En zo racistisch is deze samenleving dus niet. Anders zouden al die blanke echtparen die gekleurde kinderen toch ook niet hebben genomen?

Mijn biologische moeder was 33 toen ze mij afstond, ze was een zelfstandige vrouw, werkte in Londen. Het was een volwassen keuze van haar, niks ontvoering. Natuurlijk is het een raar begin van je leven, als je moeder je niet wil, daar denk je heus weleens over na. Maar er staat veel tegenover, in mijn geval een vader en moeder die echt mijn vader en mijn moeder zijn geworden. Die zelf geen kinderen konden krijgen en ze toch graag wilden, ja. Godzijdank dat ze kinderen wilden! Stel je voor dat je bij ouders terecht komt die eigenlijk géén kinderen wilden, maar louter vanwege de derdewereldproblematiek toch maar tot een adoptie besloten.

Ik hoor in wat deze geadopteerden zeggen duidelijk de echo van die verfoeide professor, René Hoksbergen, die in de jaren tachtig en negentig predikte: ‘Gij zult het moeilijk hebben als je geadopteerd bent’. Maar niemand moet zich problemen laten aanpraten. Het is zinloos om te zeggen ‘was ik maar niet geadopteerd’. Het is net zoiets als wensen dat je niet geboren was.”